

Ничко Оксана Яромирівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Боднар Ольга Богданівна

к. ф. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій,
ЗУНУ, м. Тернопіль

ПОНЯТТЯ ОБ'ЄКТИВНОГО І СУБ'ЄКТИВНОГО В ПЕРЕКЛАДІ

При розгляді понять «суб'єктивізму» та «об'єктивізму» звернімося до трактування цих понять у філософських науках. Об'єктивізм це прагнення до оцінки речей, осіб і подій на основі точного вивчення, незалежно від особистих бажань та упереджених думок. З іншого боку суб'єктивізм це суб'єктивне, упереджене бачення реальності, що створюється під впливом традицій, упереджених думок, бажань, інтересів [1; 2].

До питання «суб'єктивізму» та «об'єктивізму» у загальній теорії перекладу при передачі предмету автором оригінального тексту слід, насамперед зазначити образ перекладача-професіонала, який займається чисто філологічним перекладом без глибоких спеціальних знань та перекладача-спеціаліста, який прекрасно володіє мовою оригіналу та мовою перекладу. Перекладач-філолог підійде до розшифрування (дешифрування) ідеальної сутності предмета цілком об'єктивно, передасть дослівно авторське бачення реальної сутності речей, скориставшись популярним перекладацьким поняттям «буквалізмом», дослівним перекладом. Реальний переклад лише частково заслуговує довіри, частково дотримується оригіналу, щоразу викликаючи сумніви в своїй надійності. Перекладач-спеціаліст же, спираючись на свої професійні уявлення, опише сутність предмета не реалістично, а створить іншу, власну, суб'єктивну ідеальну сутність, домислить та підмінить своїм уявленням на підставі власного, «вільного» його розуміння предмету оригінального матеріалу.

Скутість міжмовних розбіжностей, асиметрія культурних реакцій, стилістичні норми далеко не повний перелік об'єктивних факторів, що мають вплив на ступінь перекладу, на його якість та втрати при перекладі. Впливають на перекладацький вибір і ряд суб'єктивних факторів, а саме: здатність конкретного індивіда-перекладача розшифрувати те, що зашифровано автором оригінального тексту поєднуючи дві сфери: реального (описані в тексті предмети реальної дійсності) та ідеального (уявлення автора тексту про значення цих предметів в їхніх взаємозв'язках, враженнях та емоціях).

Переклад – це складний і багатогранний вид людської діяльності. «Переклад – це вид мовного посередництва, при якому на іншій мові створюється текст, призначений для повноправної заміни оригіналу як комунікативно рівноцінного останньому» [5]. У перекладі стикаються різні

культури, різні особистості, різні склади мислення, різні літератури, різні епохи, різні рівні розвитку, різні традиції і установки. Такі явища глобалізації вимагають вирішення питань культурної адаптації представників однієї культури на теренах існування іншої культурної спільноти. Якнайдалі мови одна від одної знаходяться у генеалогічній мовній класифікації, тим складнішим і відмінним постане переклад у порівнянні з оригіналом [4].

Переклад – повноправна смислова заміна оригіналу. Перед реципієнтами стоїть надзвичайно складне завдання збереження та адекватного (*фр. fidele*) [8] передання національно-культурного елемента, закладеним автором оригіналу. Тому у професійну компетенцію перекладача-професіонала повинні входити «фонові знання» для «перекодування» з соціокультури, історії та політики країн, мовами яких володіє рецептор тексту оригіналу. Питання використання та доцільності перекладацьких трансформацій активно розглядається у працях Л. С. Бархударова, Н. Складчикової, Т. А. Казакової, В. Н. Комісарова, Л. К. Латишева, Я. І. Рецкера, А. Паршина, А. В. Федорова, А. Д. Швейцера, В. Балахтара, К. Балахтара, С. Маршака, Ю. Найди та інших. Різні аспекти використання перекладацьких трансформацій задля адекватного перекладу висвітлювали А. Н. Баранов, В. Г. Гак, Н. К. Грабовський, П. І. Копанєв, В. В. Коптілов, Т. Р. Левицька, С. Б. Фокін. Сучасні наковці також займаються цією проблематикою, серед них І. С. Алексєєва, В. В. Алімов, В. С. Виноградов, А. Попович, Ю. П. Солодуб.

Внаслідок цього перекладачі-реципієнти вихідного тексту перекладу вдаються до численних перекладацьких трансформацій, а саме: перехід від одиниць оригіналу до одиниць перекладу, лексико-семантична модифікація, граматична трансформація, які описували у своїх дослідженнях І. В. Арнольд, Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, Ж. Дарбельне, О. О. Карабанова, Л. К. Латишев, О. Д. Швейцер.

Сукупність дій перекладача зі створення тексту перекладу зводяться і до певних моделей перекладу: ситуативної, трансформаційної семантичної денотативної (ситуативної), інформативної, моделлю перекладу із мовою-посередником, психолінгвістичною, комунікативною та дискурсивною [6].

Перекладачі вихідного тексту використовують і певні перекладацькі відповідності: лексичні, фразеологічні та граматичні.

Будь-який текст носить комунікативний характер. У тексті зосереджене повідомлення, що передається від джерела до іншомовного рецептора (реципієнта) – суб'єкта. Читаючи отриману інформацію, текстове повідомлення рецептор «вступає в особистісні відносини» з автором тексту. Ці відносини прийнято називати «прагматичними відносинами». Німецький дослідник теорії перекладу А. Нойберт запропонував розрізняти кілька типів прагматичних відносин при перекладі. Така градація встановлюється в залежності від характеру тексту оригіналу. Найбільш повно передається прагматична спрямованість оригіналу, що має однаковий прагматичний інтерес і для читачів перекладу (наприклад, науково-технічна література) [7]. Досить успішно зберігається прагматичний потенціал оригіналів, створених спеціально для перекладу (інформаційні для прикладу, призначені для іноземної аудиторії).

При цьому відбувається прагматична адаптація вихідного тексту, враховуються соціальні, культурні, психологічні особливості «іншості» рецептора. Здатність викликати у реципієнта вплив на отримане повідомлення для перекладу становить його прагматичний потенціал. При цьому прагматична спрямованість початкового тексту передається цілком об'єктивно, якщо текст оригіналу має однаковий прагматичний інтерес для читачів перекладу (напр. науково-технічна література, інформаційні та навчальні матеріали для вивчення іноземної мови). Суб'єктивно втрачається прагматична адекватність (при перекладі творів художньої літератури), адже реакція читачів (реципієнтів) оригіналу і культурних особливостей рецепторів перекладу значно відрізнятиметься. При прагматичній адаптації відбуваються зміни до тексту перекладу внаслідок внесення певних поправок на соціально-культурні, психологічні та інші відмінності реципієнта для досягнення необхідної реакції та розуміння одержувачем вихідної перекладної продукції.

Отже, «суб'єктивність» та «об'єктивність» є факторами у перекладознавстві, які безпосередньо впливають на ступінь перекладу. Об'єктивними чинниками впливу на переклад вважатимемо: об'єктивно-мовні перетворення тексту перекладу, труднощі адекватної передачі вихідного тексту оригіналу як наслідок відмінностей систем вихідної мови і мови перекладу, фізіологічними, мовними, поведінковими, психологічними та культурологічними перешкодами, відмінностями менталітетів та національних характерів, комунікативною асиметрією, дискурсивними стратегіями та культурною дистанцією. Суб'єктивними особливостями є суб'єктивно-особистісні проєкції, що впливають на сприйняття перекладу всіма типологіями читачів, відхилення від художнього задуму автора (що іноді призводить до викривлення читацької рецепції), намагання «закрити» стилістичні, предметні та семантичні лакуни, повноправній заміні тексту оригіналу текстом перекладу послуговуючись еквівалентними, контекстуальними та варіантними відповідниками, різними видами перекладацьких трансформацій. Перекладацькі – суб'єктивні трансформації вирішують питання перекладності/неперекладності, шукають відповідники зрозумілі пересічному носієві мови перекладу, додають мелодику та ритм оригіналу при неспівпадінні комунікативних компетенцій, притаманних носіям тексту оригіналу та тексту перекладу. Переклад – один із різновидів міжкультурної комунікації – багатоаспектний та комплексний процес, зумовлений мовними картинами представників різних культур. Перекладацький процес досягається при максимальному наближенні (адекватності) та перекодуванні першоджерела та відтворення семантичних, емоційно-оціночних, експресивних та естетичних, комунікативно-функціональних особливостей (властивостей) тексту оригіналу мовою перекладу, розкриваючи при цьому власний стиль перекладача.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М.: Международные отношения, 1975. 240 с.

2. Великий тлумачний словник. К., 2000. 237 с.
3. Виноградов В. С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. М.: Изд-во МГУ, 1978. 415 с.
4. Грицева А. П. Перекладацькі трансформації: із практики російсько-українського перекладу. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. Вип. 10. 2016. С. 176-181.
5. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. Учебное пособие. М.: С. 53.
6. Литвин І. М. Перекладознавство. Науковий посібник. Черкаси: Видавництво Ю. А. Чабаненко, 2013. 288 с.
7. Нойберт А. Прагматические аспекты перевода. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике: Сб. статей. М.: Международные отношения, 1978. С. 194-200.
8. Федоров А. В. Основи загальної теорії перекладу. М., 1983. С. 125-126.